Дик Виттингтон ве онынъ мышыгъы

Инглиз халкъ масалы

Инглиз тилинден Арзы Алиева терджиме этти

Рессам - К. Безбородов

Кыърал Эдвард тахтда булунгъан заманлары койде фукъаре яшагъан Виттингтон адлы бир къары-ходжа олгъан. Оларнынъ Дик адлы огъуллары бар экен. Дик даа пек яш олгъанда, онынъ ана-бабасы кечине. О, оларны бир вакъыт акъылындан чыкъармай. Онынъ яшы кичик олгъаны ичюн чалышмайып, эвде отура. Мераметли фукъаре бир къартана Дикни озюнинъ эвине ала. Къартана онъа яхшы акъыл-фикирлер берип, оны гузель тербиелей. Дикнинъ акърандашлары, койдешлери оны пек севелер.

Дик он дёрт яшны толдура, дюльбер бир огълан олуп етише. Мераметли къартана бу дюньяны терк эткен сонъра, о, озь-озюны бакъмагъа меджбур ола. Дик аджайип Лондра шеэри акъкъында чокъ эшите ве анда бармагъа, шеэрни озюнинъ козьлеринен корьмеге пек авес эте. О, Лондра пек балабан шеэр олуп, оларнынъ фукъаре койлерине бакъкъанда пек зенгин шеэр олгъанъыны ве анда чокъ имкян барлыгъына инана.

Куньлернынъ гузель яз сабаларындан биринде, Дикнинъ джебинде парасы олмаса да, сеяхаткъа ёл ала. О. бир къач саат ёл кечен сонъ, пек болдыра, амма даа чокъ кетмек керек. Не япмалы? Бу вакъыт онынъ янындан бир юкли араба кечип кетмекте эди.

Дик арабаджыгъа озюнинъ ниетлери, планлары акъкъында пайлаша да, оны озь арабасына алмасыны риджа эте, ялвара. Арабаджы разы ола ве къалгъан ярым ёлуны араба устюнде отырып мешур шеэрге барып чыкъа.

Лондра шеэрини корьген Дикнинъ юреги севинчтен тез-тез урып башлай. Амма о окюнчли бир алда эди. О, озь тасавурында Лондра шеэри балабан ве зенгин олуп корюне эди. Лондра исе, аддий бир шеэр экенини корюп рухтан тюше.

Дик арабаджынен сагълыкълаша. Онынъ парасы олмагъанындан, узун ёл ве ачлыкъ оны бир тамам алсызландыргъан эди. О, бутюн кунь кезгенден сонъ, бир къапунынъ босагъасында юкълап къала. Уянгъан сонъ, о, четте яткъан бир чёкючни коре ве оны элине алып отура.

Эвнинъ саиби Фитцворрен сулялесинден олгъан зенгин бир адам эди. Онынъ Алиса адлы къызы бар эди. Алиса Дикнен бир яшта эдилер.

Ачувлы бир къадын эвнинъ къапусыны ача ве садедже бир койлю йигитни корьгенинен багъырып-къычырып оны къувмагъа башлай.

Алланынъ ярдымынен шу вакъытте Фитцворрен эфенди пейда ола ве Дикнинъ икяесини эшитип, пек тесирлене. Дик озюне иш тапкъандже онынъ эвинде яшамасыны теклиф этти.

Алисанынъ ана-бабасы Дикке эвлеринде яшамагъа разылыкъ берселер де, амма бу меселе мушкюль эди. Чюнки ашчы огъланны севмей эди ве онъа илле бир де-бир себеп тапып оны дарылып тура.

Алиса Дикни ашчынынъ уджумларындан къорчалай эди.

Ашчы оны эски бир къави кроватта сычанларнен ве къушулларнен юкъламагъа меджбур этти. Дик индемей, къатланмагъа арекет эте. О, пара тапкъан сонъ, озюне бир мышыкъ алмагъа ниетлене.

Бир къач куньден сонъра, бир фукъаре апайы онъа мышыкъны бир пенниге сатмагъа истей. Фитцворрен эфенди онъа мышыкъ алмакъ ичюн пара бере. Дик мышыгъыны ашчы корер деп, сакъына ве оны эски бир сепетке къойып чардакъкъа ерлештире. Энди о бир де бир ерге вазифенен кеткенде эр вакъыт Тюйлю деп адландырылгъан мышыгъыны берабер ала.

Дик мышыкънен пек достлаша. Тюйлю бутюн сычанларны ве къушулларны тутып битире. Бу себептен Дикнинъ гонъюли чокъ раат ола.

Акъыллы мышыкъ Дик огреткен трюклерни тез огренип башлай.

Алиса да Тюйлюни пек севе.

Яш ханичик эр вакъыт Дикке достлукъ япмагъа тырыша. Эр сефер ашчы Дикни дарылгъанда, я да ургъанда Алиса муафаза меселесинде элинден кельген ярдымны косьтере.

Алиса пек дюльбер олуп, о, меляике киби бир къыз эди.

Алиса Дикни язмагъа огретмек ичюн бабасына риджада булунып, ондан изин ала. Чюнки о энди окъумагъа биле эди. Дик язмакъны да пек тез огренип башлады.

Фицворрен эфенди тиджаретнен огъраша. Бир куню о озюнинъ къоранта азаларыны топлап геминен бир де бир шей ёлламакъны теклиф этти. Амма бу вакъыты Дик Виттингтон бир ерде корюнмеди. Оны махсус чагъыртып, онъа да, капитаннен бир шей ёлламакъ мумкюн олгъаныны айталар. Дик ич бир шейи олмагъанындан утанып агълай.

Алиса бу арада Дикнинъ къулагъына эгилип: «Озюнънинъ мышыгъынъны йибер», дей. Бундан сонъ Дик Тюйлюни алып капитангъа бере. Капитан мышыкънынъ сычанларны тутаджагъыны пек яхшы биле.

Дик мышыкъсыз къалгъан сонъ, озюни ярамай бир алда дуя. Ашчы онынъ устюнден кулюп юре. Дик бунъа къатланып оламады. Фицворрен эфендининъ эвинден кетмеге ниетлене. Эм ойле де япа.

Дик сабадан Хайгейт–Хилле деген ерге келип чыкъа. Болдургъан ве озюни бахытсыз сезген Дик бир ташнынъ устюне ята ве юкълап къала. О, ташкъа шимди де Виттингтоннынъ ташы дениле. Дик чанъ сесинден уяна, чюнки бугунь Эвлиялар куню эди.

О, чанъ давушыны эшиткенде бу сёзлерни де эшите: «Виттингтон, сен юксек вазифеде - Лондранынъ мэри оладжанъ».

Дикде умют пейда ола. О, эеджанлана ве кене эвге къайта. Эв ишлеринде ярдым этмеге тырыша. Амма ашчы онъа илишмекни эп девам эте.

Фицворренинъ «Денъиз гергеданы» гемиси Африкагъа кете эди. О, денъиз фыртынасына огърай. Гемидеки адамлар Ингильтереге къайтмагъа умютини джоялар. Дикнинъ мышыгъы исе, озюнинъ япкъан трюклеринен матросларны эглендире, къувандыра эди.

Геми бир куню зенгин Африка къыраллыгъына келип чыкъа. Онынъ адамлары мусафирчен бир халкъ оларакъ беяз инсанларны корюп, пек къуваналар. Къырал «Денъиз гергеданы» гемиси акъкъында эшиткенинен озюнинъ адамларыны ёллап, капитанны ве онынъ бир–эки якъын адамларыны уйле емек зияфетине давет эте.

Боюк бир зияфет корюшювге емеклер азырлана.

Беяз адамлар келип чыкъкъан вакъытта пек чокъ сычан ве къушувлар пейда олалар. Къырал ве къыраличе не япмасыны бильмейлер.

Капитан мышыкъ акъында лаф башлай. Тюйлю кельсе бу сычанларнынъ ве къушувларнынъ эписини тутып ашар эди, деп тюшюне о.

Мышыкъны гемиден кетирип йиберелер. Арадан чокъ вакъыт кечмей о, бутюн сычанларны ве къушувларны тутып ашап-богъуп битире.

Къыраличе мышыкъны пек севе.

Къырал капитангъа онынъ мышыгъы сычанларны ве къушувларны тутып битиргени ичюн онъа пек чокъ алтын багъышлай.

Капитан ишлерини битирип, Ингильтереге ёл ала.

Ингильтереге барып чыкъкъан сонъра о, Дикке къырал онъа некъадар чокъ алтын багъышлагъаныны айтып бере.

Фицворрен эфенди алтынгъа токъунмадан, алтынларнынъ эписи Дикнинъ олгъаныны сёйлей.

Дик агълай ве онъа ялыныз мышыкъ кереклигини анлата. Мышыкъ саибине къайтарыла. Тюйлю омюрининъ сонъунадже саибинен яшай.

Дик алтынларны элял ишлерге масраф эте.

Фицворрен эфенди Дик осюп етишкенге къадар онынъ вариси ола.

Фицворрен эфендининъ насиатлары иле Дик тиджаретнен огърашып башлай.

О Алисагъа севда ола ве эвленмек чагъына кельгенинен Дик онъа эвлене.

Виттингтонны эр кес урьмет эте. О парламентте чалыша, "рыцарь" ве "лорд" унванларыны къазана. Лондра шеэрининъ де мэри ола. Бойлеликнен бир вакъытлары Дик бала экенде чанъ давушынынъ сёйлегенлери киби олуп чыкъа. Сэр Ричард-Дик Виттингтон энди учюнджи кере мэр вазифесинде булунаракъ о, къыралны ве къыраличени эглендиргенде, къырал Дикке дей: «Шахзаде бир вакъыт ойле шей япмаз эди». Лондра шеэрининъ мэри лорд Дик къыралгъа джевап бере: «Бир вакъыт ойле шахзаде олмады».

Къырал якъылгъан буюк алевден зевкълана. Одунлардан атеш якъалар. Сэр Ричард-Дик Виттингтон: «Алевни буюкче япмакъ мумкюн», дей. Сэр Ричард Френкстаннен дженк алып бармакъ ичюн къыралнынъ эмири саесинде элинден топлангъан алтмыш бинъ фунт параны чыкъарып алевге ташлай. Сэр Ричард озюни керем киби косьтере.

Дикнинъ къарыси Алиса ольген сонъра о, даа йигирми йил яшап, бу дюньяны терк этти. О, озюнинъ эйи ве хайырлы ишлеринен адамларнынъ хатирелеринде къала.

https://www.leylaemir.org/literary-gallery/arzy-ali/dick-whittington-and-his-cat.php

Dik Vittington ve onıñ mışığı

İngliz halq masalı

İngliz tilinden Arzı Aliyeva tercime etti

Qıral Edvard tahtda bulunğan zamanları köyde fuqare yaşağan Vittington adlı bir qarı-hoca olğan. Olarnıñ Dik adlı oğulları bar eken. Dik daa pek yaş olğanda, onıñ ana-babası keçine. O, olarnı bir vaqıt aqılından çıqarmay. Onıñ yaşı kiçik olğanı içün çalışmayıp, evde otura. Merametli fuqare bir qartana Dikni özüniñ evine ala. Qartana oña yahşı aqıl-fikirler berip, onı güzel terbiyeley. Dikniñ aqrandaşları, köydeşleri onı pek seveler.

Dik on dört yaşnı toldura, dülber bir oğlan olup yetişe. Merametli qartana bu dünyanı terk etken soñra, o, öz-özünı baqmağa mecbur ola. Dik acayip Londra şeeri aqqında çoq eşite ve anda barmağa, şeerni özüniñ közlerinen körmege pek aves ete. O, Londra pek balaban şeer olup, olarnıñ fuqare köylerine baqqanda pek zengin şeer olğañını ve anda çoq imkân barlığına inana.

Künlernıñ güzel yaz sabalarından birinde, Dikniñ cebinde parası olmasa da, seyahatqa yol ala. O, bir qaç saat yol keçen soñ, pek boldıra, amma daa çoq ketmek kerek. Ne yapmalı? Bu vaqıt onıñ yanından bir yükli araba keçip ketmekte edi.

Dik arabacığa özüniñ niyetleri, planları aqqında paylaşa da, onı öz arabasına almasını rica ete, yalvara. Arabacı razı ola ve qalğan yarım yolunı araba üstünde otırıp meşur şeerge barıp çıqa.

Londra şeerini körgen Dikniñ yüregi sevinçten tez-tez urıp başlay. Amma o ökünçli bir alda edi. O, öz tasavurında Londra şeeri balaban ve zengin olup körüne edi. Londra ise, addiy bir şeer ekenini körüp ruhtan tüşe.

Dik arabacınen sağlıqlaşa. Onıñ parası olmağanından, uzun yol ve açlıq onı bir tamam alsızlandırğan edi. O, bütün kün kezgenden soñ, bir qapunıñ bosağasında yuqlap qala. Uyanğan soñ, o, çette yatqan bir çöküçni köre ve onı eline alıp otura.

Evniñ saibi Fittsvorren sulâlesinden olğan zengin bir adam edi. Onıñ Alisa adlı qızı bar edi. Alisa Diknen bir yaşta ediler.

Açuvlı bir qadın evniñ qapusını aça ve sadece bir köylü yigitni körgeninen bağırıp-qıçırıp onı quvmağa başlay.

Allahnıñ yardımınen şu vaqıtte Fittsvorren efendi peyda ola ve Dikniñ ikâyesini eşitip, pek tesirlene. Dik özüne iş tapqance onıñ evinde yaşamasını teklif etti.

Alisanıñ ana-babası Dikke evlerinde yaşamağa razılıq berseler de, amma bu mesele müşkül edi. Çünki aşçı oğlannı sevmey edi ve oña ille bir de-bir sebep tapıp onı darılıp tura.

Alisa Dikni aşçınıñ ucumlarından qorçalay edi.

Aşçı onı eski bir qavi krovatta sıçanlarnen ve quşullarnen yuqlamağa mecbur etti. Dik indemey, qatlanmağa areket ete. O, para tapqan soñ, özüne bir mışıq almağa niyetlene.

Bir qaç künden soñra, bir fuqare apayı oña mışıqnı bir pennige satmağa istey. Fittsvorren efendi oña mışıq almaq içün para bere. Dik mışığını aşçı körer dep, saqına ve onı eski bir sepetke qoyıp çardaqqa yerleştire. Endi o bir de bir yerge vazifenen ketkende er vaqıt Tüylü dep adlandırılğan mışığını beraber ala.

Dik mışıqnen pek dostlaşa. Tüylü bütün sıçanlarnı ve quşullarnı tutıp bitire. Bu sebepten Dikniñ göñüli çoq raat ola.

Aqıllı mışıq Dik ögretken trüklerni tez ögrenip başlay.

Alisa da Tüylüni pek seve.

Yaş haniçik er vaqıt Dikke dostluq yapmağa tırışa. Er sefer aşçı Dikni darılğanda, ya da urğanda Alisa muafaza meselesinde elinden kelgen yardımnı köstere.

Alisa pek dülber olup, o melâike kibi bir qız edi.

Alisa Dikni yazmağa ögretmek içün babasına ricada bulunıp, ondan izin ala. Çünki o endi oqumağa bile edi. Dik yazmaqnı da pek tez ögrenip başladı.

Fitsvorren efendi ticaretnen oğraşa. Bir künü o özüniñ qoranta azalarını toplap geminen bir de bir şey yollamaqnı teklif etti. Amma bu vaqıtı Dik Vittington bir yerde körünmedi. Onı mahsus çağırtıp, oña da, kapitannen bir şey yollamaq mümkün olğanını aytalar. Dik iç bir şeyi olmağanından utanıp ağlay.

Alisa bu arada Dikniñ qulağına egilip: "Özüñniñ mışığıñnı yiber", dey. Bundan soñ Dik Tüylüni alıp kapitanğa bere. Kapitan mışıqnıñ sıçanlarnı tutacağını pek yahşı bile.

Dik mışıqsız qalğan soñ, özüni yaramay bir alda duya. Aşçı onıñ üstünden külüp yüre. Dik buña qatlanıp olamadı. Fitsvorren efendiniñ evinden ketmege niyetlene. Em öyle de yapa.

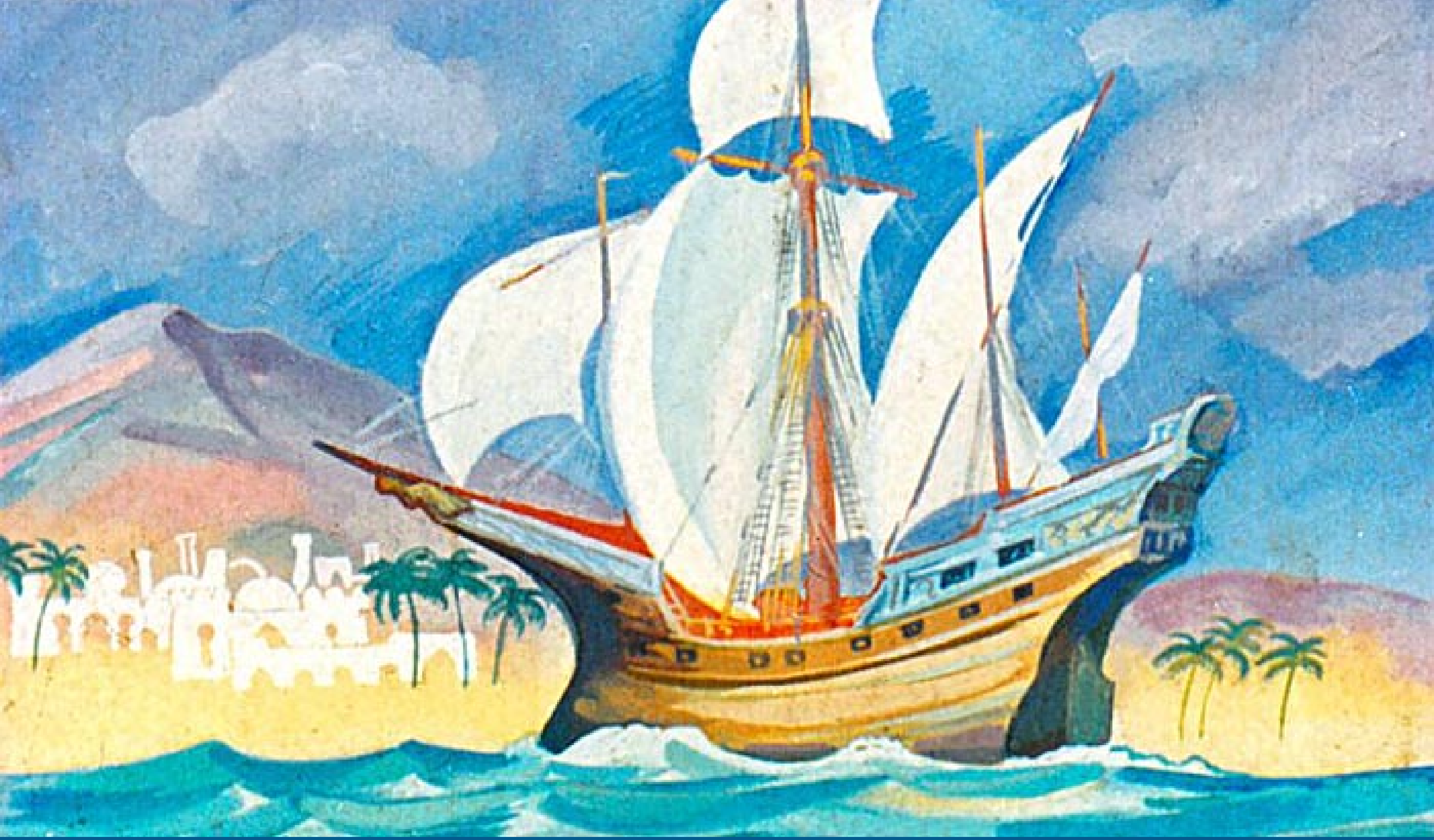
Dik sabadan Haygeyt–Hille degen yerge kelip çıqa. Boldurğan ve özüni bahıtsız sezgen Dik bir taşnıñ üstüne yata ve yuqlap qala. O taşqa şimdi de Vittingtonnıñ taşı denile. Dik çañ sesinden uyana, çünki bugün Evliyalar künü edi.

O, çañ davuşını eşitkende bu sözlerni de eşite: "Vittington, sen yüksek vazifede - Londranıñ meri olacañ".

Dikde ümüt peyda ola. O, eyecanlana ve kene evge qayta. Ev işlerinde yardım etmege tırışa. Amma aşçı oña ilişmekni ep devam ete.

Fitsvorreniñ "Deñiz gergedanı" gemisi Afrikağa kete edi. O, deñiz fırtınasına oğray. Gemideki adamlar İngilterege qaytmağa ümütini coyalar. Dikniñ mışığı ise, özüniñ yapqan trüklerinen matroslarnı eglendire, quvandıra edi.

Gemi bir künü zengin Afrika qırallığına kelip çıqa. Onıñ adamları musafirçen bir halq olaraq beyaz insanlarnı körüp, pek quvanalar. Qıral "Deñiz gergedanı" gemisi aqqında eşitkeninen özüniñ adamlarını yollap, kapitannı ve onıñ bir-eki yaqın adamlarını üyle yemek ziyafetine davet ete.

Büyük bir ziyafet körüşüvge yemekler azırlana.

Beyaz adamlar kelip çıqqan vaqıtta pek çoq sıçan ve quşuvlar peyda olalar. Qıral ve qıraliçe ne yapmasını bilmeyler.

Kapitan mışıq aqında laf başlay. Tüylü kelse bu sıçanlarnıñ ve quşuvlarnıñ episini tutıp aşar edi, dep tüşüne o.

Mışıqnı gemiden ketirip yibereler. Aradan çoq vaqıt keçmey o bütün sıçanlarnı ve quşuvlarnı tutıp aşap-boğup bitire.

Qıraliçe mışıqnı pek seve.

Qıral kapitanğa onıñ mışığı sıçanlarnı ve quşuvlarnı tutıp bitirgeni içün oña pek çoq altın bağışlay.

Kapitan işlerini bitirip, İngilterege yol ala.

İngilterege barıp çıqqan soñra o, Dikke qıral oña neqadar çoq altın bağışlağanını aytıp bere.

Fitsvorren efendi altınğa toqunmadan, altınlarnıñ episi Dikniñ olğanını söyley.

Dik ağlay ve oña yalınız mışıq kerekligini anlata. Mışıq saibine qaytarıla. Tüylü ömüriniñ soñunace saibinen yaşay.

Dik altınlarnı elâl işlerge masraf ete.

Fitsvorren efendi Dik ösüp yetişkenge qadar onıñ varisi ola.

Fitsvorren efendiniñ nasiatları ile Dik ticaretnen oğraşıp başlay.

O, Alisağa sevda ola ve evlenmek çağına kelgeninen Dik oña evlene.

Vittingtonnı er kes ürmet ete. O parlamentte çalışa, "rıtsar" ve "lord" unvanlarını qazana. Londra şeeriniñ de meri ola. Böyleliknen bir vaqıtları Dik bala ekende çañ davuşınıñ söylegenleri kibi olup çıqa. Ser Riçard-Dik Vittington endi üçünci kere mer vazifesinde bulunaraq o, qıralnı ve qıraliçeni eglendirgende, qıral Dikke dey: "Şahzade bir vaqıt öyle şey yapmaz edi". Londra şeeriniñ meri lord Dik qıralğa cevap bere: "Bir vaqıt öyle şahzade olmadı".

Qıral yaqılğan büyük alevden zevqlana. Odunlardan ateş yaqalar. Ser Riçard-Dik Vittington: "Alevni büyükçe yapmaq mümkün", dey. Ser Riçard Frenkstannen cenk alıp barmaq içün qıralnıñ emiri sayesinde elinden toplanğan altmış biñ funt paranı çıqarıp alevge taşlay. Ser Riçard özüni kerem kibi köstere.

Dikniñ qarısi Alisa ölgen soñra o daa yigirmi yil yaşap, bu dünyanı terk etti. O, özüniñ eyi ve hayırlı işlerinen adamlarnıñ hatirelerinde qala.

https://www.leylaemir.org/literary-gallery/arzy-ali/dick-whittington-and-his-cat.php